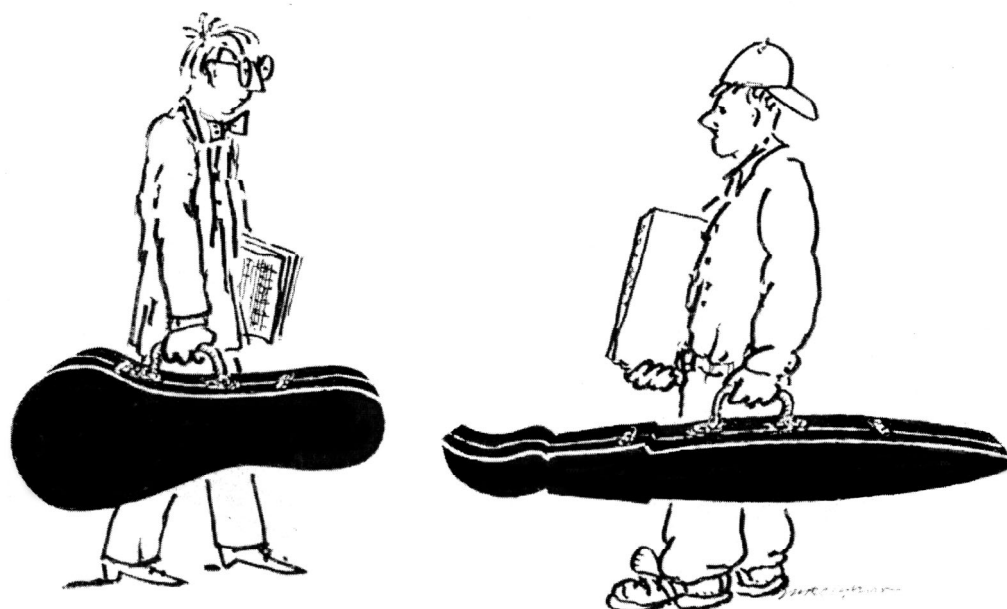

Jerzy Mierzwiak

Program nauczania przedmiotu

RYSUNEK I MALARSTWO

do realizacji w
w Państwowym Liceum Sztuk Plastycznych im. Wojciecha
Gersona w Warszawie – cykl pięcioletni

Rys. J. Jurczyszyn

Warszawa 2019

Jerzy Mierzwiak - nauczyciel rysunku i malarstwa w Zespole Państwowych Szkół Plastycznych w Warszawie, kierownik sekcji przedmiotów plastycznych nieprojektowych. Ukończył Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych w Jarosławiu, a następnie studia na Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Jest aktywnym artystą, wypowiadającym się w wielu dziedzinach: grafika, malarstwo, rzeźba, architektura wnętrz. Do najważniejszych jego realizacji należą m.in: Identyfikacja graficzna studia koncertowego Polskiego Radia S 1 im. Witolda Lutosławskiego, Identyfikacja graficzna firmy wydawniczej HERAION w Szwajcarii, Pomnik – krzyż papieski w Warszawie na placu Piłsudskiego (współautorstwo) oraz liczne opracowania graficzne książek, folderów, katalogów i plakatów. Jako nauczyciel pracuje ponad 30 lat w szkole oraz ponad 15 lat jako wykładowca akademicki. Kilkuset jego wychowanków ukończyło uczelnie artystyczne w kraju i za granicą. Wielu z nich zostało laureatami konkursów plastycznych – krajowych i zagranicznych, a także stypendystami Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Jerzy Mierzwiak jest współautorem programu nauczania rysunku i malarstwa dopuszczonego w 2006r. do użytku w szkołach plastycznych przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, autorem programu nauczania rysunku i malarstwa, opublikowanego przez CEA w 2015 roku, współautorem podstaw programowych MEN przedmiotów plastyka i historia sztuki z 2017 i 2018 roku.

Warszawa 2019

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
OGÓLNA KONCEPCJA PROGRAMU	5
CELE OGÓLNE	6
CELE SZCZEGÓŁOWE	6
OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ NA KONIEC ETAPU KSZTAŁCENIA	8
WARUNKI I SPOSOBY REALIZACJI ORAZ WSKAZÓWKI METODYCZNE.....	9
METODY ORAZ FORMY DZIAŁAŃ.....	9
TECHNIKI MALARSKIE I RYSUNKOWE	12
KORELACJE MIĘDZYPRZEDMIOTOWE.....	14
DOSTOSOWANIE DO POTRZEB INDYWIDUALNYCH UCZNIÓW	15
WYMAGANIA BAZOWE	15
PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA.....	16
TREŚCI KSZTAŁCENIA - MATERIAŁ NAUCZANIA I OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW	19
KLASA I.....	19
I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY	19
II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY	20
III. KOMPOZYCJE BARWNE O CHARAKTERZE NIEFIGURATYWNYM	21
IV. SZKICE Z NATURY	22
V. PRACE Z WYOBRAŹNI.....	22
KLASA II.....	23
I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY	28
II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY I PEJZAŻU	30
III. KOMPOZYCJE BARWNE O CHARAKTERZE NIEFIGURATYWNYM	31
IV. SZKICE Z NATURY	32
V. PRACE Z WYOBRAŹNI.....	32
KLASA III	33
I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY	33
II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY	35
III. PLENEROWE STUDIA MALARSKIE PEJZAŻU.....	36
IV. SZKICE Z NATURY	37
V. PRACE Z WYOBRAŹNI.....	38
KLASA IV.....	39
I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY (MARTWA NATURA, MODEL I PEJZAŻ)	39
II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY	41
III. PLENEROWE STUDIA MALARSKIE PEJZAŻU.....	42
IV. SZKICE Z NATURY	44
LITERATURA PRZEDMIOTU RYSUNEK I MALARSTWO	45

WSTĘP

Program skonstruowany został w oparciu o Podstawę programową kształcenia plastycznego, sformułowaną w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 14 sierpnia 2019 r. w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych ([Dz. U. z 2019 r. poz. 1637](#)).

Program przeznaczony jest do realizacji w pięcioletnim liceum plastycznym (III etap edukacyjny – szkoła ponadpodstawowa) do nauczania przedmiotu rysunek i malarstwo.

OGÓLNA KONCEPCJA PROGRAMU

Przedmiot rysunek i malarstwo to przedmiot obowiązkowy we wszystkich typach szkół plastycznych. Umiejętności zdobyte na zajęciach mają charakter interdyscyplinarny i pozostają w korelacji z innymi przedmiotami w edukacji artystycznej. Stanowią one jednocześnie fundament dla rozwoju świadomości artystycznej. Uczeń nabywa kluczowych dla rozwoju plastycznego umiejętności obserwowania natury i jej transpozycji na środki plastyczne. Po zakończeniu edukacji jest przygotowany do wykonywania zawodu plastyka oraz do podjęcia dalszej nauki na poziomie akademickim. Wiedza i umiejętności nabyte w ramach przedmiotu są przypomniane i stosowane w praktyce w latach następnych w ramach rysunku i malarstwa oraz wszystkich przedmiotów plastycznych w szkole.

Program w części zasadniczej dostosowany jest do potrzeb ucznia przeciętnego. Potencjał uczniów i ich zaangażowanie sprzyjają potrzebie poszerzenia zajęć o godziny przeznaczone ogółem na przedmioty artystyczne oraz godziny przeznaczone na pracę z uczniem zdolnym. Zależy to od możliwości szkoły.

Program przewidziany jest do realizacji w pięcioletnim liceum sztuk plastycznych w którym naukę rysunku i malarstwa prowadzi się od pierwszej klasy w ogólnej liczbie 20 godzin.

Program został podzielony na dwie zasadnicze części.

W części pierwszej zostały sformułowane cele kształcenia, omówione warunki i sposoby realizacji (w tym podstawowe metody i formy kształcenia w zakresie przedmiotu oraz wskazówki metodyczne). W tej części opisano też wymagania i kryteria oceny w ramach przedmiotowego systemu oceniania.

W części drugiej zostały przedstawione treści kształcenia z podziałem na: materiał nauczania, opis osiągnięć uczniów i sposoby ich pomiaru. Opis osiągnięć ułożony został w porządku, który uwzględnia najbardziej popularne taksonomie celów kształcenia dziedziny poznawczej, a przede wszystkim w porządku określonym przez podstawę programową z podziałem na: wiadomości z zakresu rysunku i malarstwa, działania warsztatowe oraz interpretację natury i jej kreowanie. Dodatkowo uwzględniono ćwiczenia rozwijające wyobraźnię. Program kończy podręczna literatura przedmiotu.

CELE KSZTAŁCENIA

CELE OGÓLNE

- Przygotowanie ucznia do statusu odbiorcy i twórcy kultury.
- Wyposażenie uczniów w wiedzę oraz umiejętności manualne i warsztatowe w zakresie technik malarskich i rysunkowych.
- Pobudzanie aktywności intelektualnej, kształtowanie postaw kreatywnych, zainteresowania i zamiłowania w tworzeniu szeroko pojmowanej kultury plastycznej.
- Rozwijanie inwencji, wyobraźni i wrażliwości plastycznej uczniów poprzez własną aktywność twórczą oraz poznawanie najwybitniejszych osiągnięć sztuki.
- Wyrabianie umiejętności wnikliwej i wrażliwej obserwacji natury.
- Kształtowanie umiejętności interpretowania, wartościowania oraz świadomego korzystania z szeroko pojętych zjawisk z zakresu sztuki.
- Pogłębianie zainteresowań uczniów poprzez poszukiwanie wiedzy, zdobywanie doświadczeń, działania innowacyjne i eksperymentalne.
- Stwarzanie warunków dla lepszego rozwoju oraz indywidualnej artykulacji plastycznej osobowości ucznia, do integrowania wiedzy plastycznej, zdobywanej na wszystkich przedmiotach plastycznych.
- Rozwijanie wrażliwości na świat i ludzi w oparciu o ogólnoludzkie wartości moralne, etyczne i estetyczne zawarte w dziełach sztuki.
- Kształcenie sprawności i umiejętności poprzez stosowanie uniwersalnych metod posługiwania się środkami artystycznymi i technologicznymi.
- Systematyczne ukazywanie kultury i tradycji jako podstawy ciągłości sztuki światowej i narodowej oraz czynnika ich twórczych przemian.
- Podejmowanie działań promujących uczniów aktywnych i szczególnie uzdolnionych.
- Rozwijanie sprawności i umiejętności poprzez stosowanie uniwersalnych metod posługiwania się środkami artystycznymi i technologicznymi.
- Inspirowanie uczniów do aktywności twórczej, udziału w różnych formach konfrontacji artystycznych.
- Przygotowanie ucznia do działań twórczych, realizowanych w ramach przedmiotów plastycznych.
- Stwarzanie profesjonalnych warunków do dalszego kształcenia, w szczególności na studiach plastycznych.

CELE SZCZEGÓŁOWE

- Zapoznanie uczniów z podstawowymi terminami, związanymi z formą dzieła sztuki rysunkowej i malarskiej, środkami malarskimi charakterystycznymi dla danej dyscypliny.

- Kształcenie umiejętności rozpoznawania i stosowania podstawowych technik rysunku i malarstwa (rysunek ołówkiem, sepią, sangwiną, piórkiem, tuszem, farbami wodnymi, farbami olejnymi).
- Kształcenie umiejętności świadomego doboru i definiowania środków wyrazu plastycznego charakterystycznych dla rysunku i malarstwa.
- Kształcenie umiejętności rozróżniania w rysunku i malarstwie treści od formy.
- Ćwiczenie analitycznego odtwarzania rzeczywistości, a także twórczego jej interpretowania.
- Kształcenie umiejętności rozumienia zależności rysunku i malarstwa od uwarunkowań zewnętrznych i przeżyć emocjonalnych.
- Świadome dobieranie technik rysunku i malarstwa, a także eksperymentowanie w technikach niekonwencjonalnych.
- Posługiwanie się w działaniach twórczych środkami wyrazu plastycznego, charakterystycznymi dla rysunku i malarstwa.
- Wyposażenie w umiejętność w rysunku: komponowania na płaszczyźnie, stosowania poprawnej konstrukcji, proporcji, skali itp., w malarstwie: kształtowanie umiejętności właściwej budowy formy obrazu ze szczególnym uwrażliwieniem na barwę.
- Ćwiczenie umiejętności szkicowania i wykonywania kompozycji studyjnych oraz pół-studyjnych, w oparciu o naturę i wyobraźnię (studia postaci, pejzażu, martwej natury).
- Umiejętność dokonywania analizy i syntezy formy w rysunku i malarstwie.
- Kształcenie umiejętności interpretacji rzeczywistości w połączeniu z wyrażaniem własnych odczuć i emocji artystycznych.
- Zdobywanie wiedzy i umiejętności w dokonywaniu analizy różnorodnych zjawisk artystycznych i logicznego ich wykorzystania w indywidualnym procesie tworzenia.
- Wypracowanie własnego języka artystycznego i indywidualnych środków ekspresji.
- Kształcenie umiejętności przekładania pojęć i idei na język plastyczny.
- Kształcenie umiejętności samooceny osiągnięć.
- Zdobywanie wiedzy na temat dokonywania oceny wartości artystycznej, estetycznej i technicznej dzieł sztuki (z zakresu rysunku i malarstwa), z uwzględnieniem szerszego kontekstu.

OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ NA KONIEC ETAPU KSZTAŁCENIA

Uczeń:

- Twórczo realizuje prace rysunkowe i malarskie, posługując się odpowiednimi środkami wyrazu; wyraża w nich własną osobowość artystyczną.
- Korzysta z różnych źródeł informacji dotyczących dziedziny rysunku i malarstwa.
- Umiejętnie i racjonalnie organizuje stanowisko pracy zgodnie z obowiązującymi zasadami ergonomii, przepisami bezpieczeństwa i higieny pracy.
- Stosuje przepisy dotyczące ochrony przeciwpożarowej i ochrony środowiska.
- Stosuje w praktyce zasady technologiczne, związane dziedziną rysunku i malarstwa.
- Stosuje terminy i pojęcia z zakresu technik oraz formy dzieła rysunkowego i malarskiego.
- Dokumentuje i prezentuje własne dokonania twórcze.
- Dokonuje ewaluacji własnej pracy.
- Uczestniczy w wystawach i innych wydarzeniach artystycznych.
- Podejmuje wyzwania, biorąc udział w różnych konkursach i przeglądach.
- Na podstawie analizy formalnej i treściowej dokonuje świadomej oceny wartości artystycznych, estetycznych oraz technicznych dzieł sztuk plastycznych; formułuje własne sądy i opinie.
- Dbą o własny rozwój, podnosi kwalifikacje i dąży do dalszego kształcenia.
- Wymienia i rozróżnia instytucje kultury.

WARUNKI I SPOSOBY REALIZACJI ORAZ WSKAZÓWKI METODYCZNE

Rozwój plastyczny ucznia powinien postępować etapami, ponieważ należy uwzględnić jego możliwości percepcyjne, psychofizyczne, manualne i warsztatowe. W początkowym okresie kształcenia trzeba szczególnie zadbać o urozmaicenie ćwiczeń, w kontekście których wprowadza się kolejno poszczególne zagadnienia problemowe. Pierwsze lata kształcenia wymagają więc częstych zmian, nowych impulsów, różnych spojrzeń, poznawania nowych technik oraz narzędzi malarskich i rysunkowych.

Problemy i zadania plastyczne podjęte w młodszych klasach, powinny być kontynuowane w klasach starszych, naturalnie w sposób nieco zmodyfikowany, niezależnie od wprowadzanych nowych zagadnień plastycznych.

Kontynuowanie problemów plastycznych na poszczególnych etapach rozwoju pozwala na pogłębienie wiedzy, percepcji wzrokowej, a także umiejętności plastycznych ucznia. Na metodykę nauczania rysunku i malarstwa składają się: ćwiczenia obserwacyjne – studyjne i pół-studyjne, ćwiczenia z wyobraźni i ćwiczenia poobserwacyjne. Najważniejsze są ćwiczenia obserwacyjne, które kształcą podstawową wiedzę i umiejętności ucznia oraz stanowią bazę do tworzenia z wyobraźni. W młodszych klasach należy uwzględnić naturalną skłonność uczniów do podejmowania prac z wyobraźni.

Każde ćwiczenie plastyczne musi poprzedzać komentarz nauczyciela i wprowadzenie ucznia w zadanie. W ten sposób nauczyciel przekazuje podstawowe informacje dotyczące formy, treści, terminologii, techniki i technologii, a także czasu realizacji ćwiczenia.

Czas trwania ćwiczeń powinien być dostosowany do celu, który mamy osiągnąć i w którym należy uwzględnić:

- format podłoża, na którym powstaje praca,
- narzędzia plastyczne niezbędne do realizacji ćwiczenia,
- techniki warsztatowe realizowanego ćwiczenia,
- skalę trudności tematu i złożoności kompozycji ćwiczenia.

W klasach młodszych czas trwania ćwiczenia powinien być krótszy - stosownie do poznawanych zagadnień, a w klasach starszych – dłuższy.

METODY ORAZ FORMY DZIAŁAŃ

- Komentarz teoretyczny (mini-wykład).
Poprzedza on każde działanie plastyczne ucznia, wprowadza w nowe zagadnienia, przybliża problemy związane z formą dzieła oraz techniką i technologią wykonania, umożliwia poznanie podstawowych terminów plastycznych i technicznych, związanych z konkretnym ćwiczeniem.
- Realizacje warsztatowe.

Stanowią one podstawową formę działań. Dzielą się na zadania szkicowe, półstudyjne i studyjne:

- **szkic** jest fazą poszukiwań koncepcyjnych, krótką notatką z obserwacji i wyobraźni. Po nim następuje wybór właściwego rozwiązania kompozycji, a następnie przejście do formy ćwiczenia półstudyjnego,
- **ćwiczenie półstudyjne** jest rozwinięciem koncepcji z uwzględnieniem specyfiki narzędzia, techniki i czasu realizacji zadania. W tej formie działań wprowadza się pojęcia: skali walorowej i światłocienia, budowy i konstrukcji formy, właściwych proporcji (w rysunku) oraz skali barwnej zawężonej (monochromatycznej) i rozwiniętej (pełnej gamy), światłocienia, zasad komponowania płaszczyzny obrazu i różnorodnych środków ekspresji, np. faktur,
- **rysunek studyjny** stanowi ostateczną formę realizacji zadania plastycznego. Czas jego realizacji, obserwowania rzeczywistości i dopracowania formy jest dłuższy. Podjęte w rysunku półstudyjnym problemy dotyczące formy dzieła rysunkowego i malarskiego są w nim rozwinięte i dopracowane. Ważną rolę w tym rodzaju działania odgrywa indywidualny charakter (wypracowany język plastyczny autora).

➤ **Korekta indywidualna i zbiorowa.**

Uczeń wykonuje zadanie pod opieką nauczyciela. W trakcie realizacji jego działania są korygowane. Korekty prowadzone są z każdym uczniem w formie indywidualnej rozmowy i polegają na dokładnym przypomnieniu problematyki konkretnego zadania oraz zastosowania zarówno indywidualnych środków wyrazu, jak i techniki wykonawczej. Wszystkie czynności realizowane w ramach korekty powinny zmierzać do osiągnięcia przez ucznia optymalnych wyników końcowych, a więc realizacji założonych celów zadania oraz jego inspiracji do własnych indywidualnych poszukiwań. Uzupełnieniem korekty indywidualnej mogą być korekty zbiorowe, które polegają na omawianiu prac uczniów na szerszym forum, np. grupy.

➤ **Analiza przykładów plastycznych.**

Jest to ważna procedura osiągania celów. Przed realizacją zadania, w trakcie lub po jego skończeniu nauczyciel pokazuje przykłady najlepszych prac uczniów, a także reprodukcje profesjonalnych twórców. Dzięki temu uczniowie są lepiej przygotowani do realizacji zadania, a także uczą się oceniać prace pod względem merytorycznym, warsztatowym i estetycznym.

➤ **Prace domowe.**

Ćwiczenia szkolne poszerzone są o prace zadawane przez nauczyciela i wykonywane przez uczniów w domu. Dotyczą zarówno zadań z wyobraźni jak i z natury. Stanowią poszerzenie realizowanego zadania na lekcji, jego powtórzenia lub rozwinięcie tematu.

➤ **Zajęcia plenerowe.**

Stanowią one bardzo ważną formę realizacji celów przedmiotowych. Poza pracownią uczniowie mają okazję poznać problemy związane z przestrzenią, perspektywą (i jej

rodzajami), naturalnym światłem. W plenerze pojawia się nowy zakres tematyczny: architektura, szeroko rozumiany pejzaż (weduty, mariny, pejzaż ze sztafażem, studia nieba i form na nim występujących), sceny rodzajowe z tłem pejzażowym. Na zajęciach plenerowych pojawiają się zupełnie nowe zagadnienia, dotyczące np. kompozycji (autorski wybór kadru, sposób oddania planów, głębi). Zajęcia plenerowe rozwijają wyobraźnię oraz możliwości percepcyjne. W niektórych przypadkach zajęcia takie ujawniają nowy potencjał artystyczny ucznia.

➤ Prezentacja prac własnych.

Jedną z ważnych form działania pracowni jest przygotowywanie uczniów do prezentacji prac, począwszy od pracowni, poprzez szkołę aż do wystaw organizowanych przez instytucje zewnętrzne. Wśród tych wystaw rozróżnia się:

- wystawy całej grupy lub klasy,
- wystawy zbiorowe kilku wybranych uczestników (np. najbardziej aktywnych i chętnych),
- wystawy indywidualne ucznia.

Udział w tego rodzaju formach prezentacji przygotowuje uczniów do aktywności w różnych formach życia plastycznego i weryfikuje świadomość kreatywną.

➤ Przeglądy prac.

Jedną z ważnych procedur osiągnięcia celów są przeglądy wszystkich prac, wykonanych w ramach danej problematyki oraz wspólne omówienie zadań, wymiana poglądów i wspólna ocena poszczególnych prac. Osobny charakter mają przeglądy wszystkich prac uczniowskich organizowane na zakończenie roku szkolnego; stanowią one istotny materiał poglądowy inspirujący do wymiany opinii oraz porównań i ocen, a także do poszerzania swoich doświadczeń w postrzeganiu i przyswajaniu różnych zagadnień i problemów wizualnych.

Osobny rodzaj przeglądów stanowią obowiązkowe - szkolne i makroregionalne - przeglądy plastyczne, a w przypadku laureatów - ogólnopolskie. Udział w nich pozwala na weryfikację wcześniejszych opinii o pracach uczniów i ich ocenę.

➤ Konkursy przedmiotowe i ogólnoplastyczne.

Udział w konkursach przedmiotowych z zakresu rysunku i malarstwa (szeroko rozumianego) jest bardzo ważnym elementem kształcenia i wychowania plastyka. Nauczyciele powinni więc zachęcać, motywować i inspirować uczniów do udziału w takich formach aktywności artystycznej, a także przygotować ich do przeżywania sukcesów, jak i porażek, które są stałym elementem życia artystycznego.

➤ Dokumentowanie własnych osiągnięć artystycznych.

Uczniowie powinni reprodukować i archiwizować w formie cyfrowej lub analogowej własne dokonania z zakresu przedmiotu. Jednym z wymagań przygotowania prac do dyplomu jest dokumentacja projektów. Dokumentowane są również wydarzenia artystyczne, związane z działalnością pracowni.

TECHNIKI MALARSKIE I RYSUNKOWE

- Akwarela – farba wodna, rozpuszczalna w wodzie na spoiwie gumy arabskiej z dodatkiem miodu pszczelego (farby akwarelowe miodowe), cukru lub gliceryny. Mało odporna na światło – płowieje, wybitnie laserunkowa, wymagająca bardzo dobrego podłoża (papiery akwarelowe). Jest to trudna warsztatowo technika malarska. Narzędzia - miękkie pędzle z naturalnego włosia tzw. kałanki (wiewiórka, soból, kuna, wydra itp.).
- Gwasz – farba wodna, kryjąca na bieli z dodatkiem kredy na spoiwie gum roślinnych, najczęściej gumy arabskiej. Rozpuszczalnikiem i rozcieńczalnikiem jest woda. Daje możliwości malowania papieru przezroczystego – laserunkowego jak i kryjącego. Po wyschnięciu jaśnieje – efekt zbliżony do pasteli. Jest to łatwa i bardzo popularna technika malarska. Narzędzia: pędzle z naturalnego włosia, jak i szczecinowe i nylonowe. Podobrazie stanowią: papier, tektura.
- Tempera – farba wodna, kryjąca na spoiwie emulsji (różne rodzaje emulsji: chłonne – chude, oleiste, tłuste, woski). Rozcieńczalnikiem i rozpuszczalnikiem jest woda. Najstarsza technika malarska (tempera jajowa). Najczęściej stosowana farba w ćwiczeniach szkolnych półstudyjnych. Daje szerokie możliwości malarskie od mocno kryjących impastów po prawie kryjące i laserunkowe, stosunkowo łatwe w użyciu – mało skomplikowane warsztatowo. Narzędzia – wszelkiego rodzaju pędzle ew. szpachle. Podobrazie stanowią: papier, tektura, płótno zagruntowane, dykta, sklejka, płyta pilśniowa.
- Farby akrylowe – farby wodne na spoiwie żywic akrylowych, rozpuszczalne w wodzie, która jest rozcieńczalnikiem i rozpuszczalnikiem. Malowidło po wyschnięciu nie jest rozpuszczalne w wodzie. Technika ta jest w ostatnich latach popularna, łatwa w użyciu i mało skomplikowana warsztatowo. Po wyschnięciu niektóre barwy nieco „gasną”. Technika jest trwała, odporna na wodę i światło. Narzędzia - to pędzle, głównie szczecinowe i nylonowe, dopuszczalne są także szpachle. Podobrazie stanowią: tektura, papier, płótno zagruntowane, dykta, płyta pilśniowa, sklejka.
- Farby olejne – farby, których spoiwem jest głównie szybko schnący olej (najczęściej lniany). Jest to jedna z najtrwalszych technik malarskich, bardzo powszechna farba do wszystkich ćwiczeń studyjnych, półstudyjnych i szkicowych. Technika ta jest trwała i odporna na światło, wilgoć i inne warunki zewnętrzne. Jest złożona warsztatowo. Stosowane są:
 - pigmenty pochodzenia roślinnego, mineralnego, organicznego i syntetycznego,
 - spoiwa (oleje, terpentyna, żywice),
 - rozcieńczalniki (terpentyna, benzyna, alkohole, oleje, werniksy),
 - rozpuszczalniki (terpentyna, oleje),
 - sykatywy,
 - werniks końcowy i retuszowski.

Narzędzia stosowane w ramach techniki to głównie pędzle szczecinowe, nylonowe, szpachle i noże malarskie. W stosowanej technice osiąga się efekty malarskie zarówno kryjące jak i laserunkowe. Farba prawie nie zmienia barwy po wyschnięciu. Podobrazie stanowią: zagruntowane płótno, dykta, sklejka, płyta pilśniowa, tektura, karton.

- Pastele olejne – farby olejne w formie pomadek, na spoiwie olejów szybko schnących, rozcieńczone terpentyną. Stosunkowo łatwa w użyciu technika malarska jak i rysunkowa, dlatego częsta w użyciu. Sprawdza się w wielu ćwiczeniach studyjnych i szkicowych, zarówno malarskich jak i rysunkowych. Technika pozostawia trwałe ślady, odporne na działanie światła i wilgoci. Podobrazie stanowią najczęściej dobrze przyklejone kartony, tektury, płótno zagruntowane, sklejka, płyta pilśniowa, dykta. Narzędziem jest sama farba, szpachla, skrobaczki i pędzle szczecinowe.
- Suche pastele – farby w postaci pomadek (różnego przekroju), na spoiwie gum roślinnych, najczęściej tragantowej lub arabskiej, z dodatkiem kredy i gipsu. Jest to technika zarówno malarska jak i rysunkowa. Jej cechą charakterystyczną są jasne tony barwy. Technika jest trudna i bardzo wymagająca warsztatowo. Konieczne do jej zastosowania jest szorstkie podobrazie. Pastel suchy łatwo się ściera i osypuje, wskazane jest więc utrwalenie (fiksatywami, bądź werniksami) zarówno w trakcie pracy, jak i po jej zakończeniu. Podobrazie to najczęściej specjalne (bogate w fakturę) papiery, tektury, karton, zagruntowane płótno (dawniej pergamin). Narzędziem jest sama farba, gąbka, ściereki, guma, skrobaczki, tampony różnego rodzaju.
- Kredka – barwna pomadka, czasem oprawiona w drewniany sztyft, podobna do ołówka i wykonana z wykorzystaniem spoiw syntetycznych. Technika barwnego rysunku, stosunkowo łatwa w użyciu, pozostawia trwałe ślady i nie jest trudna pod względem warsztatu. Podobrazie stanowią: papier, karton, tektura, zagruntowane płótno.
- Ołówek – grafitowy pręcik, najczęściej oprawiony w drewno (cedr, lipa) itp., na spoiwie kaolinu lub syntetycznych klejów. Wyróżniamy ołówki miękkie, twarde i o średniej twardości. Technika ta jest najbardziej rozpowszechnioną techniką rysunkową. Daje możliwość różnicowania tonów walorowych (szrafowanie), jak i śladów linearnych (różnej grubości i różnego nasycenia). Podobraziami dla rysunku ołówkiem są różne gatunkowo papiery o zróżnicowanej gramaturze.
- Węgiel – miękka pomadka ze sproszkowanej sadzy i spoiwa gum roślinnych lub zwęglony kawałek drewna lipowego, służący do rysunku zarówno szkicowego, jak i studyjnego. Daje możliwości bardzo szerokich przejść tonalnych, różnicowanych walorowo, jak i linearnych (węgiel prasowany) lub rastrowych. Technika jest szeroko stosowana w rysunkach: studyjnym i szkicowym. Po skończonej pracy wskazane jest utrwalenie fiksatywą. Podobrazie stanowią: papier, karton, tektury, zagruntowane płótno. Narzędziem jest sama pomadka, guma, tampony, gąbka.

- Sangwina – miękka czerwono-brunatna kredka, stosowana do rysowania i szkicowania. Obecnie jest to pigment ziemny lub syntetyczny na spoiwie z gumy. W tej technice uzyskuje się przejścia tonalne o nieco mniejszej skali walorowej niż w rysowaniu węglem. Technika jest łatwo ścieralna, po zakończeniu pracy utrwalamy ją fiksatywą. Podobrazie stanowią: papier, karton, tektura, zagruntowane płótno. Narzędziem jest sama pomadka, guma, tampony, gąbka, pędzel. Sangwina rozcieńcza się w wodzie.
- Tusz -- pigment otrzymywany z sadzy lub syntetyków, rozpuszczany i rozcieńczany wodą. Spoiwem jest żelatyna, guma, kamfora lub kleje syntetyczne. Występuje w formie stałej pomadki lub w postaci płynnej. Jest to popularnie stosowana technika. Dzięki niej uzyskuje się dwa podstawowe środki wyrazu artystycznego: linię i plamę. Podobrazia stanowią: papiery różnych gatunków i różnej gramatury. Narzędzia stosowane w tej technice : piórka, patyk, miękkie akwarelowe pędzle z naturalnego włosia (kałanki – służące do lawowania), pędzle nylonowe, gąbki, tampony.

KORELACJE MIĘDZYPRZEDMIOTOWE

Zagadnienia formalne, omówione i praktykowane w ramach przedmiotu rysunek i malarstwo, uczeń wykorzystuje na wszystkich zajęciach plastycznych i niektórych zajęciach ogólnokształcących: podstawy projektowania, rzeźba, przedmioty modułowe, historia sztuki, specjalizacja artystyczna, język polski, historia, biologia, geografia, matematyka. Poniżej przedstawiono podstawowe zagadnienia, wspólne dla rysunku i malarstwa oraz innych przedmiotów:

- Podstawy projektowania – zagadnienia dotyczące kompozycji dzieła, skala walorowa, barwa i jej właściwości, światłocień, jako sposób oddania przestrzeni, skala, iluzja przestrzeni w obrazie i rodzaje perspektyw, inne środki ekspresji.
- Rzeźba – zagadnienia dotyczące kompozycji dzieła w przestrzeni, zagadnienia dotyczące światła, faktura, skalowanie, bryła.
- Historia sztuki – zagadnienia dotyczące gatunków w malarstwie, zagadnienia związane z formą dzieła (wszystkie środki ekspresji, kompozycja, sposób oddania przestrzeni), wybrane przykłady twórczości artystów, kierunki w sztuce, jako sposoby wypowiedzi artystycznej.
- Specjalizacje artystyczne – zagadnienia dotyczące formy dzieła, szkic jako proces przygotowawczy projektu, skalowanie.
- Przedmioty modułowe z zakresu modułów: fotografia i multimedia oraz zespołowe projekty artystyczne – zagadnienia dotyczące formy dzieła (zwłaszcza kompozycja, kadrowanie), różnorodne techniki malarskie i graficzne.
- Język polski – zagadnienia dotyczące epok i kierunków w sztuce, treść dzieła sztuki, różne sposoby wypowiedzi artystycznej.
- Historia – zagadnienia dotyczące kierunków w sztuce i umiejscowienia ich w konkretnej epoce.
- Biologia – zagadnienia dotyczące anatomii.

- Matematyka – zagadnienia dotyczące skalowania i perspektywy.
- Geografia – zagadnienia dotyczące umiejscowienia twórczości danego artysty w przestrzeni geograficznej.

DOSTOSOWANIE DO POTRZEB INDYWIDUALNYCH UCZNIÓW

Treści programu nauczania i wymagania dostosowane są do poziomu ucznia przeciętnego. Dla uczniów szczególnie zdolnych należy opracować dodatkowe zdania. Praca z uczniem zdolnym polega na rozwinięciu i pogłębieniu każdego zagadnienia poprzez zwiększenie liczby ćwiczeń i przeznaczenia dodatkowego czasu na pracę. Wybitnie uzdolnionym uczniom stawia się wyższe wymagania i indywidualizuje korekty. Organizuje się też indywidualne wystawy autorskie na terenie szkoły i poza nią, co ma bardzo ważne znaczenie edukacyjne i wychowawcze (motywowanie ucznia i jego kolegów do pracy oraz wspieranie ich w rozwoju).

W trakcie realizacji programu może zaistnieć potrzeba czasowej rezygnacji ucznia z niektórych wymagań, wynikająca z uwarunkowań medycznych bądź psychologicznych. Wówczas zalecenia są realizowane zgodnie z orzeczeniami i ustaleniami poradni psychologiczno-pedagogicznej.

WYMAGANIA BAZOWE

Niezbędne wymagania bazowe do realizacji przedmiotu stanowią pracownie: rysunkowa i malarska, wyposażone w:

- sztalugi dla każdego ucznia w klasie,
- taborety malarskie,
- dostęp do światła naturalnego i dobre oświetlenie sztuczne,
- zestaw rekwizytów i draperii malarskich,
- kotary lub żaluzje do zasłaniania okien,
- dobrą wentylacją,
- wodę i kanalizację (umywalka),
- regały i szafy do bezpiecznego przechowywania prac uczniów.

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA

Przedmiotowy System Oceniania (PSO) wynika bezpośrednio z realizacji celów programu i zarazem odnosi się do Wewnętrznego Systemu Oceniania w szkole (WSO). System oceniania dotyczący przedmiotu rysunek i malarstwo jest spójny z celami i zadaniami szkoły. Ocenianie jest procesem gromadzenia informacji o wiedzy i umiejętnościach uczniów, wspieraniem ich szkolnej kariery oraz służy podnoszeniu motywacji do uczenia się. System oceniania składa się w zasadzie z dwóch elementów:

- Ocenianie bieżące, którego zadaniem jest wspieranie procesu uczenia się. Uwzględnia ono aspekt społeczno-wychowawczy, tzn. wkład pracy ucznia, jego możliwości intelektualne i jego rozwój. Ocenianie to jest sposobem uzyskiwania systematycznej informacji o szkolnych osiągnięciach uczniów, zatem ma charakter kształtujący. W przypadku oceny z przedmiotu rysunek i malarstwo, oceny bieżące mają bardzo duży wpływ na ocenę śródroczną lub roczną. Jeżeli uczeń wykonał przewidzianą programem liczbę zadań w ciągu roku – ze średniej tych ocen może wynikać ocena końcowa. Natomiast brak realizacji niektórych zadań wpływa negatywnie na ocenę końcową.

Ocenianiu bieżącemu podlega:

- praca ucznia na lekcji,
 - zadania domowe,
 - inne przejawy aktywności ucznia,
 - zainteresowanie przedmiotem,
 - systematyczność jego pracy,
 - liczba wykonanych zadań przewidywanych na dany semestr, (w zależności od wieku ucznia i klasy).
- Ocenianie sumujące służy weryfikacji osiągnięć dydaktycznych ucznia dotyczących danego semestru lub roku. Ocena sumująca ma charakter dydaktyczny (nie uwzględnia aspektu społeczno-wychowawczego). Podstawową formą oceniania sumującego są przeglądy prac uczniów oraz ich sukcesy szkolne i pozaszkolne, a zwłaszcza przeglądy i promocje związane z przedmiotem. Na ocenę sumującą ma także wpływ liczba prac wykonanych przez ucznia w ciągu roku w szkolnego oraz zadania przyniesione z domu (ze względu na liczbę uczniów w grupach, przeglądy tych ostatnich mogą się odbywać systematycznie w ciągu semestru). Na ocenę sumującą wpływają również wystawy indywidualne ucznia, organizowane w pracowni oraz w auli szkolnej (około 50 prac).

Nauczyciel jest zobowiązany dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb psychofizycznych uczniów. Nie oznacza to jednak, że wykonanie zadania może się rozciągać w czasie bez końca. W pedagogice artystycznej ważne znaczenie ma nie tylko charakter, ale też liczba wykonywanych przez ucznia prac. Im więcej uczeń ćwiczy, tym wyższe osiąga efekty. Bezzasadne rozciąganie zadania w czasie powoduje zanik wszelkiej dyscypliny artystycznej. Wymagania niższego poziomu stają się automatycznie wymaganiami wyższego poziomu.

Kryteria oceny zadań plastycznych.

- Zgodność z tematem.
- Obecność wszystkich założonych celów.
- Walory artystyczne.
- Umiejętności warsztatowe.
- Czas realizacji.
- Indywidualny charakter prac.
- Nowatorskie rozwiązania.

Stopień niedostateczny otrzymują uczniowie, którzy nie spełnili wymagań na stopień dopuszczający.

Stopień dopuszczający otrzymują uczniowie, którzy:

- spełniają wymagania edukacyjne sformułowane dla swojego poziomu przynajmniej w 40 %,
- podejmują niektóre zadania, ale w sposób niewystarczający,
 - ich praca nie odpowiada w pełni postawionym wymaganiom,
 - stosują się tylko do nielicznych uwag nauczyciela,
 - w niewielkim stopniu rozwijają się plastycznie,
 - w bardzo małym zakresie wykonują samodzielne prace domowe,
 - w ciągu roku szkolnego wykonują przynajmniej 20 prac w formacie wymaganym programem.

Stopień dostateczny otrzymują uczniowie, którzy:

- spełniają wymagania edukacyjne sformułowane dla swojego poziomu przynajmniej w 55 %,
- podejmują prawie wszystkie zadania,
- w ich pracach zrealizowane są niektóre z założonych celów,
- w zasadzie stosują się do uwag nauczyciela,
- widoczne są szanse na rozwój,
- pracują samodzielnie w domu, ale w podstawowym tylko zakresie realizują zadania domowe,
- w ciągu roku szkolnego wykonują przynajmniej 30 prac w formacie wymaganym programem.

Stopień dobry otrzymują uczniowie, którzy:

- spełniają wymagania edukacyjne sformułowane dla swojego poziomu przynajmniej w 75 %,
- podejmują zawsze zadanie,
- stosują się do wszystkich uwag nauczyciela i potrafią z nich korzystać w sposób kreatywny,
- powierzone zadania wykonują prawie samodzielnie,
- realizacja ich zadania przebiega na dobrym poziomie,
- prawidłowo rozwiązują postawiony problem,

- pracują samodzielnie w domu, a ich prace domowe realizowane są na dobrym poziomie,
- poziom ich prac pozwala na pierwsze, indywidualne wystawy w pracowni,
- w ciągu roku szkolnego wykonują przynajmniej 40 prac w formacie wymaganym programem.

Stopień bardzo dobry otrzymują uczniowie, którzy:

- spełniają wymagania edukacyjne sformułowane dla swojego poziomu przynajmniej w 90 %,
- zawsze podejmują zadanie,
- ich prace w pełni odpowiadają założonym celom,
- powierzone zadania wykonują samodzielnie,
- ich prace mają pewne walory artystyczne,
- ich prace pokazywane są w ciągu roku na wystawach zbiorowych i indywidualnych,
- poziom prac domowych i szkolnych pozwala na indywidualne wystawy w pracowni i w auli szkolnej, a nawet na wystawy zewnętrzne,
- w ciągu roku szkolnego wykonują ponad 50 prac w formacie wymaganym programem.

Stopień celujący otrzymują uczniowie, którzy:

- spełniają wszystkie wymagania edukacyjne sformułowane w programie dla swojego poziomu,
- samodzielnie realizują zadanie,
- ich prace w pełni odpowiadają założonym celom i mają szczególne walory artystyczne,
- przejawiają szczególną inwencję twórczą,
- ujawniają wyjątkowe zdolności artystyczne,
- są bardzo pracowici i aktywni twórczo również poza pracownią,
- ich prace pokazywane są w ciągu roku na wystawach indywidualnych,
- aktywnie uczestniczą w ogólnopolskich przeglądach i plenerach organizowanych przez szkołę, Centrum Edukacji Artystycznej i placówki szkolnictwa artystycznego,
- wykonują w roku szkolnym ponad 70 prac wymaganego formatu,
- uczestniczą w wystawach indywidualnych w szkole i poza szkołą,
- osiągają wymierne sukcesy w konkursach przedmiotowych organizowanych poza szkołą, ze szczególnym uwzględnieniem udziału w konkursach organizowanych przez Centrum Edukacji Artystycznej i szkolnictwo artystyczne.

TREŚCI KSZTAŁCENIA - MATERIAŁ NAUCZANIA I OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW

KLASA I

I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY

Materiał nauczania:

- Forma, charakter formy.
- Walor - gradacja szarości od bieli do pełnej czerni.
- Światłocień jako sposób uzyskania iluzji przestrzeni.
- Oświetlenie naturalne (miękkie i ostre).
- Kreska i plama kształtująca ogólny wyraz pracy.
- Analiza realizowanego zadania.
- Różne rodzaje środków ekspresji.
- Synteza formy.
- Kompozycja, konstrukcja, struktura rysunku.
- Problem równowagi w rysunku.
- Kompozycja otwarta i zamknięta.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia pojęcia i terminy związane z formą dzieła, jak kompozycja i jej rodzaje, walor i skala walorowa, budowa i konstrukcja układu przedmiotów, materia, światłocień, kreska i plama jako sposoby kształtowania plastycznego.
- Rozumie pojęcie skali przedmiotu.
- Postrzega różnice tonalne.
- Rozróżnia szkic, studium i syntezę przedmiotu.
- Określa właściwie proporcje postaci.
- Poprawnie komponuje postać na formatach A 5, A 4, A 3.
- Poprawnie komponuje proste układy martwych natur na formatach A3 i ewentualnie A2 (jeśli uczeń dobrze radzi sobie z formatem bazowym).
- Przeprowadza wstępną analizę realizowanego problemu.
- Umiejętnie dobiera różnego rodzaju środki wyrazu artystycznego, jak: kreska, plama, faktura, struktura walorowa – do realizowanego zadania.
- Podejmuje pierwsze próby uzyskiwania iluzji głębi za pomocą światłocienia i perspektywy.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka / kredki (najpierw czarna, a potem rozbudowana gama barwna).

- Tusze i pędzel (kałanek) oraz patyk.
- Farby wodne (umbry, czernie, szarości, biele).

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY

Materiał nauczania:

- Kolor
 - temperatura i relatywizm barw,
 - nasycenie barwy,
 - walor w kolorze,
 - światłocień w malarstwie,
 - kontrast barwny (temperaturowy i dopełnieniowy.)
- Gama monochromatyczna.
- Kompozycja obrazu i jej rodzaje.
- Równowaga w obrazie.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w malarstwie.
- Kompozycja statyczna i dynamiczna w malarstwie.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Odróżnia gamę monochromatyczną od pełnej gamy barwnej.
- Charakteryzuje temperaturę barwy, rozróżniając barwy ciepłe i zimne.
- Podejmuje pierwsze próby kontrastowania barw.
- Poznaje właściwości i charakteryzuje podstawowe techniki malarskie.
- Poznaje podstawowe narzędzia malarskie.
- Świadomie komponuje układy martwych natur na płaszczyźnie obrazu w formatach A3 i A2.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.
- Wskazuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- Studiuje martwe natury ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały w zależności od kontekstu w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Podejmuje pierwsze próby wypracowania własnych środków ekspresji, takich jak: plama, dukt pędzla, zestawienia (drugi semestr).

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze.
- Pastel tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu umiejętności na podstawie prac.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

III. KOMPOZYCJE BARWNE O CHARAKTERZE NIEFIGURATYWNYM

Materiał nauczania:

- Układy kompozycyjne (statyka, dynamika, rytm, równowaga).
- Płaszczyzny barwne i ich zestawienie w określonym układzie kompozycyjnym.
- Linia jako jeden z podstawowych środków ekspresji malarskiej.
- Kształtowanie charakteru linii i krawędzi płaszczyzny (krawędzie ostre, rwane, szarpane, wydzierane).

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

Definiuje pojęcie i charakteryzuje technikę kolażu.

- Rozróżnia i świadomie stosuje różnego rodzaju środki wyrazu, jak: linia, krawędź ostra, miękka, szarpana.
- Buduje kompozycję niefiguratywną zgodnie z zaleconym charakterem (np. statyczną, dynamiczną, z układem rytmicznym) w formacie A3.
- Świadomie łączy płaszczyzny barwne w różnorodnych zestawieniach (gama monochromatyczna, pełna gama barwna).
- Stosuje technikę kolażu do realizacji zadania.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Barwne papiery i kartony.
- Papier zadrukowany.
- Kleje.
- Nożyczki i ostre nożyki do papieru.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

IV. SZKICE Z NATURY

Materiał nauczania:

- Charakterystyka szkicu jako sposobu wypowiedzi artystycznej.
- Funkcje szkiców.
- Szkice postaci w różnych układach kompozycyjnych (w różnym wymiarze czasowym - od kilku do kilkunastu minut) w formatach: A5, A4, A3.
- Szkice zwierząt z natury (wycieczka do ogrodu zoologicznego) w formacie A5 i A4.
- Szkice martwej natury jako wstęp do znalezienia najlepszego układu kompozycyjnego, format A3.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Odróżnia szkice od rysunków studyjnych.
- Zna funkcje szkiców.
- Podejmuje pierwsze próby ujmowania charakteru i proporcji szkicowanych przedmiotów, człowieka i zwierząt.
- Selekcjonuje materiał i dokonuje właściwego wyboru układu kompozycyjnego.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel).
- Bejca (pędzel).

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

V. PRACE Z WYOBRAŹNI

Materiał nauczania:

- Różnego rodzaju źródła inspiracji (tekst literacki, muzyka, wrażenia z życia codziennego).
- Wyrażanie emocji za pomocą środków ekspresji plastycznej.

Opis osiągnięć ucznia:**Uczeń**

- Wykonuje prace z wyobraźni na zadany temat, inspirując się fabułą literacką, poezją, utworem muzycznym, naturą - w formacie A4 i A3.
- Potrafi oddać określone emocje za pomocą języka plastycznego.
- W pracach plastycznych z wyobraźni wykorzystuje poznane techniki i środki ekspresji, dobierając je samodzielnie.

Stosowane techniki i narzędzia

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Farby wodne (pędzle szczecinowe, nylonowe, kałany).
- Pastel sucha i tłusta.
- Flamastry.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

KLASA II**VI. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY****Materiał nauczania:**

- Przeskalowanie.
- Materia i jej rodzaje, zróżnicowanie fakturowe i walorowe.
- Różne usytuowanie sztucznego (punktowego) oświetlenia względem obiektu.
- Oświetlenie naturalne (miękkie i ostre).
- Kreska i plama kształtująca ogólny wyraz pracy - kontynuacja.
- Analiza realizowanego zadania.
- Różne rodzaje środków ekspresji.
- Synteza formy.

- Kompozycja, konstrukcja, struktura rysunku.
- Problem równowagi w rysunku.
- Skala i zmiana skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w ćwiczeniach.
- Problem przestrzeni i sposoby uzyskania iluzji przestrzeni – perspektywa.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia pojęcia i terminy związane z formą dzieła, jak kompozycja i jej rodzaje, walor i skala walorowa, budowa i konstrukcja układu przedmiotów, materia, światłocień, kreska i plama jako sposoby kształtowania plastycznego.
- Zna i charakteryzuje różne rodzaje perspektyw.
- Rozumie pojęcie skali przedmiotu.
- Postrzega różnice tonalne.
- Rozróżnia szkic, studium i syntezę przedmiotu.
- Definiuje (określa) poznane pojęcia i wskazuje przykłady ich zastosowania w praktyce.
- Określa właściwie proporcje postaci.
- Poprawnie komponuje postać na formatach A 5, A 4, A 3.
- Poprawnie komponuje bardziej złożone układy martwych natur na formatach A3 i ewentualnie A2 (jeśli uczeń dobrze radzi sobie z formatem bazowym).
- Przeprowadza wstępną analizę realizowanego problemu.
- Umiejętnie dobiera różnego rodzaju środki wyrazu artystycznego, jak: kreska, plama, faktura, struktura walorowa – do realizowanego zadania.
- Wskazuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- Podejmuje pierwsze próby uzyskiwania iluzji głębi za pomocą światłocienia i perspektywy.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka / kredki (najpierw czarna, a potem rozbudowana gama barwna).
- Tusze i pędzel (kałanek) oraz patyk.
- Farby wodne (umbry, czernie, szarości, biele).
- Sepia, sangwina.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

VII. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY

Materiał nauczania:

- Kolor
 - temperatura i relatywizm barw,
 - nasycenie barwy,
 - walor w kolorze,
 - światłocień w malarstwie,
 - kontrast barwny (temperaturowy i dopełnieniowy.)
- Harmonia w obrębie kompozycji.
- Problem przestrzeni w malarstwie (perspektywa malarska i głębia).
- Równowaga w obrazie.
- Problem skali w malarstwie.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w malarstwie.
- Kompozycja statyczna i dynamiczna w malarstwie.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Odróżnia gamę monochromatyczną od pełnej gamy barwnej.
- Rozróżnia faktury obserwowanych powierzchni.
- Charakteryzuje temperaturę barwy, rozróżniając barwy ciepłe i zimne.
- Podejmuje pierwsze próby kontrastowania barw.
- Poznaje właściwości i charakteryzuje podstawowe techniki malarskie.
- Rozróżnia i rozpoznaje w pracach plastycznych perspektywę malarską.
- Poznaje podstawowe narzędzia malarskie.
- Świadomie komponuje układy martwych natur na płaszczyźnie obrazu w formatach A3 i A2.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.
- Wskazuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- Studiuje martwe natury ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały w zależności od kontekstu w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Podejmuje pierwsze próby wypracowania własnych środków ekspresji, takich jak: plama, dukt pędzla, zestawienia (drugi semestr).

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze.
- Pastel tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu umiejętności na podstawie prac.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

VIII. KOMPOZYCJE BARWNE O CHARAKTERZE NIEFIGURATYWNYM

Materiał nauczania:

- Układy kompozycyjne (statyka, dynamika, rytm, równowaga).
- Płaszczyzny barwne i ich zestawienie w określonym układzie kompozycyjnym.
- Linia jako jeden z podstawowych środków ekspresji malarskiej.
- Kształtowanie charakteru linii i krawędzi płaszczyzny (krawędzie ostre, rwane, szarpane, wydzierane).

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

Definiuje pojęcie i charakteryzuje technikę kolażu.

- Rozróżnia i świadomie stosuje różnego rodzaju środki wyrazu, jak: linia, krawędź ostra, miękka, szarpana.
- Buduje kompozycję niefiguratywną zgodnie z zaleconym charakterem (np. statyczną, dynamiczną, z układem rytmicznym) w formacie A3.
- Świadomie łączy płaszczyzny barwne w różnorodnych zestawieniach (gama monochromatyczna, pełna gama barwna).
- Stosuje technikę kolażu do realizacji zadania.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Barwne papiery i kartony.
- Papier zadrukowany.
- Kleje.
- Nożyczki i ostre nożyki do papieru.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.

- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

IX. SZKICE Z NATURY

Materiał nauczania:

- Charakterystyka szkicu jako sposobu wypowiedzi artystycznej.
- Funkcje szkiców.
- Szkice postaci w różnych układach kompozycyjnych (w różnym wymiarze czasowym - od kilku do kilkunastu minut) w formatach: A5, A4, A3.
- Szkice zwierząt z natury (wycieczka do ogrodu zoologicznego) w formacie A5 i A4.
- Szkice martwej natury jako wstęp do znalezienia najlepszego układu kompozycyjnego, format A3.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Odróżnia szkice od rysunków studyjnych.
- Zna funkcje szkiców.
- Podejmuje pierwsze próby ujmowania charakteru i proporcji szkicowanych przedmiotów, człowieka i zwierząt.
- Selekcjonuje materiał i dokonuje właściwego wyboru układu kompozycyjnego.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel).
- Bejca (pędzel).

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

X. PRACE Z WYOBRAŹNI

Materiał nauczania:

- Różnego rodzaju źródła inspiracji (tekst literacki, muzyka, wrażenia z życia codziennego).
- Wyrażanie emocji za pomocą środków ekspresji plastycznej.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Wykonuje prace z wyobraźni na zadany temat, inspirując się fabułą literacką, poezją, utworem muzycznym, naturą - w formacie A4 i A3.
- Potrafi oddać określone emocje za pomocą języka plastycznego.
- W pracach plastycznych z wyobraźni wykorzystuje poznane techniki i środki ekspresji, dobierając je samodzielnie.

Stosowane techniki i narzędzia

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Farby wodne (pędzle szczecinowe, nylonowe, kałany).
- Pastel sucha i tłusta.
- Flamastry.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

KLASA III

I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY

Materiał nauczania:

- Forma złożona i jej charakter.
- Skala i zmiana skali.
- Materia i jej rodzaje, zróżnicowanie fakturowe i walorowe.
- Walor - gradacja szarości od bieli do pełnej czerni.
- Zastosowanie światłocienia w praktycznych zadaniach (rysunek światłocieniowy a rysunek walorowy).
- Komponowanie z wykorzystaniem różnego sposobu oświetlenia formy (światło naturalne i sztuczne, rozproszone i punktowe).
- Oświetlenie naturalne i jego różnorodność.
- Kreska i plama kształtująca ogólny wyraz pracy.
- Analiza realizowanego zadania a świadoma decyzja artystyczna.
- Różne rodzaje środków ekspresji.
- Synteza i analiza formy oraz ich praktyczne stosowanie.
- Konstrukcja modelu i jego właściwe proporcje.
- Konstrukcja brył i struktura przestrzeni w martwych naturach.

- Model a płaszczyzna kompozycji.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w praktycznych rozwiązaniach.
- Uzyskanie iluzji przestrzeni za pomocą perspektywy zbieżnej w złożonych układach.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Stosuje w swoich pracach różnego rodzaju środki wyrazu, jak: kompozycja i jej rodzaje, skala walorowa, materia i jej rodzaje, światłocień, linia i plama.
- Definiuje (określa) poznane pojęcia i wskazuje przykłady ich zastosowania w praktyce.
- Stosuje różne rodzaje perspektywy (malarska, zbieżna).
- Właściwie wykorzystuje zmianę skali (przełożenia).
- Postrzega i przekłada na język plastyczny różnice tonalne.
- Wykonuje studia z natury.
- Potrafi przeprowadzić syntezę natury.
- Poprawnie konstruuje przedmioty i postać.
- Prawidłowo określa proporcje postaci.
- Poprawnie komponuje postać w formacie A3 i A2.
- Poprawnie komponuje proste układy martwych natur w formacie A3 i A2.
- Przeprowadza analizę realizowanego problemu.
- Umiejętnie dobiera różnego rodzaju środki wyrazu artystycznego, jak: kreska, plama, faktura, struktura walorowa – do realizowanego zadania.
- Wykorzystuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- W miarę poprawnie uzyskuje iluzję głębi za pomocą światłocienia i perspektywy.
- Wypracowuje własne środki ekspresji, jak: kreska i jej natężenie, napięcia kierunkowe, szrafowanie, plama.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka/kredki (czarna oraz barwne), kredka litograficzna.
- Tusze i pędzel (kałanek) oraz patyk.
- Farby wodne (umbry, czernie, szarości, biele).
- Sepia, sangwina.
- Węgiel prasowany i w oprawie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY I PEJZAŻU

Materiał nauczania:

- Kolor i pojęcia z nim związane – kontynuacja zagadnień z klasy I.
- Zastosowanie kontrastów barwnych w określonej gamie.
- Barwa podstawowa a barwa dopełniająca.
- Harmonia i tonacja barwna kompozycji.
- Gama monochromatyczna w kontekście wskazanych zadań.
- Pejzaż i jego kompozycja.
- Stosowanie perspektywy malarskiej i powietrznej.
- Komponowanie przedmiotów na płaszczyźnie obrazu – rozwinięcie zagadnienia.
- Równowaga w obrazie – rozwinięcie zagadnienia.
- Zastosowanie różnej skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta – rozwinięcie zagadnienia.
- Kompozycja statyczna i dynamiczna – rozwinięcie zagadnienia.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje właściwą gamę barwną.
- Rozróżnia faktury obserwowanych powierzchni i podejmuje próby oddania ich materii w kompozycji.
- Charakteryzuje temperaturę barw, rozróżniając barwy ciepłe i zimne i stosuje je w praktyce.
- Kontrastuje barwy, uzyskując określone efekty.
- Stosuje podstawowe techniki malarskie.
- Rozróżnia, rozpoznaje i wykorzystuje we własnych pracach perspektywę malarską.
- Postępuje różnymi narzędziami malarskimi zgodnie z ich przeznaczeniem.
- Świadomie komponuje układy martwych natur na płaszczyźnie obrazu w formacie A3 i A2.
- Podejmuje pierwsze próby malowania pejzażu w formacie A3 i A2.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.
- Potrafi wykorzystać światło sztuczne i naturalne w celu uzyskania iluzji głębi.
- Studiuje martwe natury i pejzaże ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały (w zależności od kontekstu) w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Wypracowuje własne środki ekspresji, takie jak: plama, dukt pędzla, zestawienia.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze.
- Pastel tłusta.

- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowe podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

III. KOMPOZYCJE BARWNE O CHARAKTERZE NIEFIGURATYWNYM

Materiał nauczania:

- Układy kompozycyjne (statyka, dynamika, rytm, równowaga).
- Płaszczyzny barwne i ich zestawienie w określonym układzie kompozycyjnym.
- Linia, jako jeden z podstawowych środków ekspresji malarskiej.
- Linia a plama – zależności i oddziaływania.
- Różnice tonalne i kontrasty barwne w układach kompozycyjnych.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje różnego rodzaju środki wyrazu, takie jak: linia, plama, płaszczyzna.
- Buduje kompozycję niefiguratywną zgodnie z zaleconym charakterem (np. statyczną, dynamiczną, z układem rytmicznym) w formacie A3 i A2.
- Świadomie zestawia płaszczyzny barwne w różnorodnych układach (gama monochromatyczna, pełna gama barwna).
- W odpowiedni sposób dobiera malarskie środki wyrazu.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne (tempera, gwasz, akryl).
- Zagruntowe podobrazia.
- Pędzle (szczecinowe i nylonowe).

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.

- Przegląd i selekcja prac.

IV. SZKICE Z NATURY

Materiał nauczania:

- Szkic jako sposób wypowiedzi artystycznej – świadomy wybór tej formy wypowiedzi.
- Funkcje szkiców a ich charakter.
- Szkice postaci w różnych układach kompozycyjnych (w różnym wymiarze czasowym – od kilku do kilkunastu minut) w formacie A4 i A3.
- Szkice zwierząt z natury (prace domowe) w formacie A4 i A3.
- Szkice martwej natury jako wstęp do znalezienia najlepszego układu kompozycyjnego w formacie A5 i A4.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Odróżnia szkice od rysunków studyjnych.
- Zna funkcje szkiców i świadomie je wykorzystuje.
- Ujmuje charakter i proporcje szkicowanych przedmiotów, człowieka i zwierząt.
- Selekcjonuje materiał i dokonuje właściwego wyboru układu kompozycyjnego.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Bejca (pędzel).
- Węgiel prasowany i w oprawie.
- Sepia, sangwina.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

V. PRACE Z WYOBRAŹNI

Materiał nauczania:

- Różnego rodzaju źródła inspiracji (tekst literacki, muzyka, wrażenia z otaczającej rzeczywistości).
- Myślenie abstrakcyjne jako klucz do rozwoju wyobraźni.

- Wyrażanie emocji za pomocą środków ekspresji plastycznej.
- Pojęcie abstrakcyjne a język sztuki.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Wykonuje prace z wyobraźni na zadany temat, inspirując się fabułą literacką, poezją, utworem muzycznym, naturą, w formacie A3 i A2.
- Autorsko dokonuje analizy rzeczywistości, a następnie świadomie odchodzi od natury w kierunku iluzyjnej abstrakcji.
- Potrafi oddać określone emocje za pomocą środków ekspresji plastycznej.
- Umiejętnie przekłada pojęcia abstrakcyjne na język plastyczny.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Bejca (pędzel).
- Węgiel prasowany i w oprawie.
- Sepia, sangwina.
- Farby wodne (pędzle szczecinowe, nylonowe, kałany).
- Pastel sucha i tłusta.
- Cienkopis.
- Długopis.
- Flamastry.
- Kolaż i fotomontaż.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

KLASA IV

I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY

Materiał nauczania;

- Forma złożona, rozbudowany układ kompozycyjny a płaszczyzna.
- Swobodne komponowanie z zastosowaniem zmiany skali.
- Materia i jej rodzaje – zróżnicowanie faktur.
- Walor – pełna skala walorowa z uwzględnieniem kontrastu bieli i czerni.

- Zastosowanie światłocienia w praktycznych zadaniach (rysunek światłocieniowy a rysunek walorowy).
- Komponowanie z wykorzystaniem różnego sposobu oświetlenia formy (światło naturalne i sztuczne, rozproszone i punktowe).
- Sposoby operowania światłem.
- Kreska i plama kształtująca ogólny wyraz pracy – indywidualne poszukiwanie własnych środków ekspresji.
- Analiza realizowanego zadania a świadoma decyzja artystyczna.
- Synteza i analiza formy oraz praktyczne ich stosowanie.
- Budowa i konstrukcja modelu a jego charakter.
- Konstrukcja brył i struktura przestrzeni w martwych naturach.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w praktycznych rozwiązaniach.
- Uzyskanie iluzji przestrzeni za pomocą perspektywy zbieżnej w złożonych układach.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Stosuje w swoich pracach różnego rodzaju środki wyrazu, takie jak: kompozycja i jej rodzaje, skala walorowa, materia i jej rodzaje, światłocień, linia i plama.
- Definiuje (określa) wyżej wymienione pojęcia i wskazuje przykłady ich zastosowania w praktyce.
- Stosuje różne rodzaje perspektyw (malarska, zbieżna).
- Właściwie wykorzystuje zmianę skali (przełożenia).
- Postrzega i przekłada na język plastyczny różnice tonalne.
- Wykonuje studia z natury.
- Poszukuje własnych środków ekspresji twórczej (linia, dukt narzędzia, plama).
- Potrafi przeprowadzić syntezę natury.
- Poprawnie buduje modela, uwzględniając jego charakter.
- Określa właściwie proporcje postaci.
- W miarę poprawnie komponuje postać w formacie A2 i A1.
- Poprawnie komponuje proste układy martwych natur w formatach: A2, A1 i B1.
- Przeprowadza analizę realizowanego zadania.
- W realizacji zadania umiejętnie dobiera różnego rodzaju środki wyrazu artystycznego, takie jak: kreska, plama, faktura, struktura walorowa.
- Wykorzystuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- Poprawnie uzyskuje iluzję głębi za pomocą światłocienia i perspektywy.
- Wypracowuje własne środki ekspresji, takie jak: kreska, jej natężenie, napięcia kierunkowe, szrafowanie, plama.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka / kredki (czarna oraz barwne), kredka litograficzna.
- Tusze i pędzel (kałanek) oraz patyk.
- Farby wodne (umbry, czernie, szarości, biele).

- Sepia, sangwina.
- Węgiel prasowany, także oprawiany.
- Pastel sucha.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY

Materiał nauczania:

- Kolor i pojęcia z nim związane – kontynuacja zagadnień z klasy I i II.
- Zastosowanie kontrastów barwnych w określonej gamie.
- Barwa podstawowa a barwa dopełniająca, poszukiwanie kontrastów dopełnieniowych.
- Harmonia i tonacja barwna kompozycji z zastosowaniem różnych technologii np. laserunek.
- Gama monochromatyczna w kontekście wskazanych zadań.
- Komponowanie przedmiotów na płaszczyźnie obrazu – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- Stosowanie perspektywy malarskiej i powietrznej.
- Równowaga w obrazie – rozwinięcie poznanego już zagadnienia.
- Zastosowanie różnej skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- kompozycja statyczna i dynamiczna – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- Studia malarskie w oparciu o interpretację autorską martwej natury.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje właściwą gamę barwną.
- Rozróżnia faktury obserwowanych powierzchni i oddaje ich materię w pracach.
- Stosuje kontrasty temperaturowe w praktyce.
- Kontrastuje techniki malarskie, poszukuje własnych technik.
- Świadomie stosuje we własnych pracach perspektywę malarską.
- Posługuje się różnymi narzędziami malarskimi, wykorzystując ich właściwości.
- Świadomie komponuje układy martwych natur na płaszczyźnie obrazu w formatach: A2 i A1, A0, B1.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.
- Świadomie wykorzystuje światło sztuczne i naturalne w celu uzyskania iluzji głębi.

- Studiuje martwe natury ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały (w zależności od kontekstu) w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Stosuje własne środki ekspresji, takie jak: plama, dukt pędzla, zestawienia kolorystyczne.
- Studiuje martwą naturę analitycznie, a następnie interpretuje ją i świadomie dokonuje syntezy.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze i akrylowe.
- Farby olejne.
- Pastel sucha i tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

III. PLENEROWE STUDIA MALARSKIE PEJZAŻU

Materiał nauczania:

- Kolor i pojęcia z nim związane - w rozproszonym świetle naturalnym.
- Światło i jego zależność od pory dnia, roku i aury.
- Zastosowanie kontrastów barwnych w określonej gamie.
- Barwa podstawowa a barwa dopełniająca, poszukiwanie kontrastów dopełnieniowych w pejzażu.
- Harmonia i tonacja barwna kompozycji z zastosowaniem różnych technologii, np. laserunku.
- Pejzaż, jego kompozycja, analiza i synteza przestrzeni w naturze.
- Rodzaje i gatunki pejzażu a stosowane środki wyrazu.
- Stosowanie perspektywy malarskiej i powietrznej.
- Komponowanie przedmiotów na płaszczyźnie obrazu – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- Równowaga w obrazie – rozwinięcie zagadnienia.
- Zastosowanie różnej skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- Kompozycja statyczna i dynamiczna – rozwinięcie zagadnienia z klasy I i II.
- Studia malarskie w oparciu o interpretację autorską natury.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje właściwą gamę barwną.
- Rozróżnia charakter obserwowanych zjawisk i oddaje je w pracach.
- Wykorzystuje kontrasty temperaturowe w praktyce.
- Kontrastuje barwy uzyskując określone efekty.
- Stosuje różne techniki malarskie, poszukuje własnych technik.
- Świadomie stosuje w swoich pracach perspektywę malarską.
- Posługuje się różnymi narzędziami malarskimi, wykorzystując ich charakter i właściwości.
- Świadomie komponuje układy pejzażu na płaszczyźnie obrazu w różnorodnych formatach (także kwadrat i rondo).
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od rodzaju zadania.
- Studiuje pejzaże ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały (w zależności od kontekstu) w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Stosuje własne środki ekspresji, takie jak: plama, dukt pędzla, zestawienia kolorystyczne.
- Studiuje naturę analitycznie, a następnie interpretuje ją, świadomie dokonując syntezy.

Stosowane techniki i narzędzia.

- Farby wodne: tempery, gwasze i akrylowe.
- Farby olejne.
- Pastel sucha i tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.
- Wystawa poplenerowa.

IV. SZKICE Z NATURY

Materiał nauczania:

- Świadomy wybór szkicu jako formy wypowiedzi.
- Funkcje szkiców, ich charakter i zastosowanie w praktyce.
- Szkice postaci w różnych układach kompozycyjnych (w różnym wymiarze czasowym – od kilku do kilkunastu minut) w formacie A4 i A3.
- Szkice martwej natury jako wstęp do znalezienia najlepszego układu kompozycyjnego w różnych formatach.
- Szkice pejzażu, także jako wstęp do znalezienia najlepszego kadru i kompozycji.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Zna funkcje szkiców i świadomie je wykorzystuje.
- W szkicowanych przedmiotach, ludzkiej postaci, zwierząt i pejzażu oddaje ich charakter i zachowuje proporcje.
- Selekcjonuje materiał i dokonuje właściwego wyboru układu kompozycyjnego.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Bejca (pędzel).
- Węgiel prasowany i w oprawie.
- Sepia, sangwina.
- Farby wodne.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

V. PRACE Z WYOBRAŹNI

Materiał nauczania:

- Różnego rodzaju źródła inspiracji (tekst literacki, muzyka, wrażenia z otaczającej rzeczywistości).
- Myślenie abstrakcyjne jako klucz do rozwoju wyobraźni.
- Wyrażanie emocji za pomocą środków ekspresji plastycznej.
- Pojęcie abstrakcyjne a język sztuki.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Wykonuje (w różnorodnych formatach) prace z wyobraźni na zadany temat, inspirując się fabułą literacką, poezją, utworem muzycznym lub naturą.
- Dokonuje analizy rzeczywistości, a następnie świadomie odchodzi od natury w kierunku abstrakcji iluzyjnej.
- Oddaje określone emocje za pomocą środków ekspresji plastycznej.
- Umiejętnie przekłada pojęcia abstrakcyjne na język plastyczny.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Bejca (pędzel).
- Węgiel prasowany i w oprawie.
- Sepia, sangwina.
- Farby wodne (pędzle szczecinowe, nylonowe, kałany).
- Pastel sucha i tłusta.
- Cienkopis.
- Długopis.
- Flamastry.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

KLASA V

I. RYSUNKOWE STUDIA Z NATURY (MARTWA NATURA, MODEL I PEJZAŻ)

Materiał nauczania:

- Forma złożona, rozbudowany układ kompozycyjny a płaszczyzna.
- Swobodne komponowanie z zastosowaniem zmiany skali.
- Materia i jej rodzaje – zróżnicowanie faktur.
- Walor – pełna skala walorowa z uwzględnieniem kontrastu bieli i czerni.
- Zastosowanie światłocienia w praktycznych zadaniach (rysunek światłocieniowy a rysunek walorowy).
- Komponowanie z wykorzystaniem różnego sposobu oświetlenia formy (światło naturalne i sztuczne, rozproszone i punktowe).
- Sposoby operowania światłem.
- Przestrzeń w naturze a sposoby jej komponowania (kadr w pejzażu).

- Kreska i plama kształtująca ogólny wyraz pracy – zastosowanie własnych środków ekspresji.
- Analiza realizowanego zadania a świadoma decyzja artystyczna.
- Synteza i analiza formy oraz ich praktyczne stosowanie.
- Konstrukcja, budowa i charakter modelu.
- Struktura przestrzeni w rysunku pejzażu.
- Konstrukcja brył i struktura przestrzeni w martwych naturach.
- Kompozycja otwarta i zamknięta w praktycznych rozwiązaniach.
- Uzyskanie iluzji przestrzeni za pomocą perspektywy zbieżnej w złożonych układach.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- W swoich pracach stosuje różnego rodzaju środki wyrazu, takie jak: kompozycja i jej rodzaje, skala walorowa, materia i jej rodzaje, światłocień, linia i plama.
- Stosuje różne rodzaje perspektywy (zbieżna).
- Właściwie wykorzystuje zmianę skali (przełożenia).
- Postrzega i przekłada różnice tonalne na język plastyczny.
- Wykonuje studia z natury.
- Stosuje własne środki ekspresji twórczej (linia, dukt narzędzia, plama).
- Przeprowadza syntezę natury (w tym pejzażu).
- Poprawnie buduje i konstruuje modela, uwzględniając jego charakter.
- Określa właściwie proporcje postaci.
- Poprawnie komponuje postać na formatach: A2, A1, B1, B0.
- Poprawnie komponuje proste układy martwych natur w różnych formatach.
- Przeprowadza analizę realizowanego zadania.
- Umiejętnie dobiera różnego rodzaju środki wyrazu artystycznego, takie jak: kreska, plama, faktura, struktura walorowa – do realizowanego zadania.
- Wykorzystuje wpływ światła sztucznego i dziennego na dany przedmiot.
- Poprawnie uzyskuje iluzję głębi za pomocą światłocienia i perspektywy.
- Wypracowuje inne środki ekspresji, jak: kreska, jej natężenie, napięcia kierunkowe, szrafowanie, plama.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Eksperymentuje w zakresie poszukiwań własnego języka plastycznego.
- Analizuje i krytycznie ocenia prace własne i wskazane.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka / kredki (czarna oraz barwne), kredka litograficzna.
- Tusze i pędzel (kałanek) oraz patyk.
- Farby wodne (umbry, czernie, szarości, biele).
- Sepia, sangwina.
- Węgiel prasowany oraz w oprawie.
- Pastel sucha.
- Techniki własne i mieszane.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.
- Wystawa doroczna.

II. STUDIA MALARSKIE MARTWEJ NATURY

Materiał nauczania:

- Kolor i pojęcia z nim związane – kontynuacja zagadnień z klas poprzednich.
- Zastosowanie kontrastów barwnych w określonej gamie.
- Barwa podstawowa a barwa dopełniająca, poszukiwanie kontrastów dopełnieniowych.
- Harmonia i tonacja barwna kompozycji z zastosowaniem różnych technologii np. laserunku.
- Gama monochromatyczna w kontekście wskazanych zadań.
- Komponowanie przedmiotów na płaszczyźnie obrazu – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- Stosowanie perspektywy malarskiej i powietrznej.
- Równowaga w obrazie – rozwinięcie zagadnienia.
- Zastosowanie różnej skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- Kompozycja statyczna i dynamiczna – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- Studia malarskie w oparciu o interpretację autorską martwej natury.
- Prace na zadany temat towarzyszące dyplomowi (aneksy).

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje właściwą gamę barwną.
- Rozróżnia faktury obserwowanych powierzchni i oddaje ich materię.
- Stosuje w swoich pracach kontrasty temperaturowe.
- Kontrastuje barwy, uzyskując określone efekty.
- Stosuje różne techniki malarskie i poszukuje własnych technik.
- Świadomie stosuje we własnych pracach perspektywę malarską.
- Postępuje się różnymi narzędziami malarskimi, wykorzystując ich charakter i właściwości.
- Świadomie komponuje układy martwych natur na płaszczyźnie obrazu w różnych formatach.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.

- Świadomie wykorzystuje światło sztuczne i naturalne w celu uzyskania iluzji głębi.
- Studiuje martwe natury, ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały (w zależności od kontekstu) w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Stosuje własne środki ekspresji, takie jak: plama, dukt pędzla, zestawienia kolorystyczne.
- Studiuje martwą naturę analitycznie, następnie interpretuje ją, świadomie dokonując syntezy.
- W pracach towarzyszących dyplomowi (aneksy) wykazuje się samodzielnością twórczą.
- Eksperymentuje w zakresie poszukiwań własnego języka plastycznego.
- Analizuje i krytycznie ocenia prace własne i wskazane.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze i akrylowe.
- Farby olejne.
- Pastel sucha i tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.
- Techniki mieszane i własne.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.
- Wystawa doroczna.

III. PLENEROWE STUDIA MALARSKIE PEJZAŻU

Materiał nauczania:

- Kolor i pojęcia z nim związane – w rozproszonym świetle naturalnym.
- Wpływ pory dnia, roku i aury na światło.
- Zastosowanie kontrastów barwnych w określonej gamie.
- Barwa podstawowa a barwa dopełniająca, poszukiwanie kontrastów dopełnieniowych w pejzażu.
- Harmonia i tonacja barwna kompozycji z zastosowaniem różnych technologii np. laserunku.
- Pejzaż, jego kompozycja, analiza i synteza przestrzeni w naturze.
- Rodzaje i gatunki pejzażu a stosowane środki wyrazu.
- Stosowanie perspektywy malarskiej i powietrznej.

- Komponowanie przedmiotów na płaszczyźnie obrazu – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- Równowaga w obrazie – rozwinięcie zagadnienia.
- Zastosowanie różnej skali.
- Kompozycja otwarta i zamknięta – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- kompozycja statyczna i dynamiczna – rozwinięcie zagadnienia z klas poprzednich.
- Studia malarskie w oparciu o interpretację autorską natury.
- Prace na wskazany temat towarzyszące dyplomowi (aneksy).

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Rozróżnia i świadomie stosuje właściwą gamę barwną.
- Rozróżnia charakter obserwowanych zjawisk i oddaje je w swoich pracach.
- Stosuje kontrasty temperaturowe w praktyce.
- Kontrastuje barwy, uzyskując określone efekty.
- Stosuje różne techniki malarskie, poszukuje własnych technik.
- Świadomie stosuje w pracach perspektywę malarską.
- Posługuje się różnymi narzędziami malarskim, wykorzystując ich charakter.
- Świadomie komponuje układy pejzażu na płaszczyźnie obrazu w różnorodnych formatach.
- Dobiera właściwe zestawy barw w zależności od zadania.
- Studiuje pejzaże ze szczególnym uwzględnieniem waloru barw oraz ich kontrastów; zestawia barwy tak, aby najlepiej oddziaływały (w zależności od kontekstu) w układzie kompozycyjnym.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Stosuje własne środki ekspresji, takie jak: plama, dukt pędzla, zestawienia kolorystyczne.
- Studiuje naturę analitycznie, następnie interpretuje ją, świadomie dokonując syntezy.
- W pracach towarzyszących dyplomowi (aneksy) wykazuje się samodzielnością twórczą.
- Eksperymentuje, poszukując własnego języka plastycznego.
- Krytycznie ocenia prace własne i inne.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Farby wodne: tempery, gwasze i akrylowe.
- Farby olejne.
- Pastel sucha i tłusta.
- Techniki paramalarskie (barwne tusze i ekoliny).
- Pędzle szczecinowe, nylonowe i kałany.
- Zagruntowane podobrazia malarskie.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Wypowiedź ucznia.
- Umiejętność zastosowania pojęć i terminów w zadaniach plastycznych.
- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.
- Wystawa poplenerowa.

IV. SZKICE Z NATURY

Materiał nauczania:

- Świadomy wybór szkicu jako formy wypowiedzi.
- Funkcje szkiców, ich charakter i zastosowanie w praktyce.
- Szkice postaci w różnych układach kompozycyjnych (w różnym wymiarze czasowym – od kilku do kilkunastu minut) w formacie A4 i A3.
- Szkice martwej natury jako wstęp do znalezienia najlepszego układu kompozycyjnego w różnych formatach.
- Szkice pejzażu, także jako wstęp do znalezienia najlepszego kadru i kompozycji.

Opis osiągnięć ucznia:

Uczeń

- Zna funkcje szkiców i świadomie je wykorzystuje.
- Umiejętnie oddaje charakter i zachowuje proporcje szkicowanych przedmiotów, postaci człowieka, zwierząt i pejzażu.
- Selekcjonuje materiał i dokonuje właściwego wyboru układu kompozycyjnego.
- Stosuje wskazane narzędzie i technikę.
- Poszukuje własnych rozwiązań technicznych.

Stosowane techniki i narzędzia:

- Ołówek.
- Kredka.
- Tusz (patyk i pędzel, piórko).
- Bejca (pędzel).
- Węgiel prasowany i w oprawie.
- Sepia, sangwina.
- Farby wodne.
- Techniki mieszane i własne.

Formy sprawdzania osiągnięć ucznia:

- Obserwacja progresu w pracach.
- Korekta indywidualna.
- Korekta zbiorowa.
- Przegląd i selekcja prac.

LITERATURA PRZEDMIOTU RYSUNEK I MALARSTWO

1. Arnheim Rudolf - *Sztuka i percepcja wzrokowa*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978
2. Barrington Barber - *Każdy może rysować*, Wydawnictwo K. E. Liber, Warszawa 2012
3. Civardi Giovanni - *Rysunek. Przewodnik po sztuce rysowania*, Wydawnictwo K. E. Liber, Warszawa, 2011
4. Friend Trudy - *Rysunek i malarstwo. Najważniejsze techniki*, Arkady, Warszawa 2010
5. Gombrich Ernst H. - *Sztuka i złudzenie*, PIW Warszawa 1981
6. Jennings Simon - *Podręcznik artysty. Niezbędne materiały i techniki rysunku i malarstwa*, Muza SA, Warszawa 2012
7. Kandinsky Wassily - *Punkt i linia a płaszczyzna*, PIW, Warszawa 1986
8. Lam Władysław - *Malarstwo. Problemy podstawowe*, Warszawa 1964
9. Losos Ludvik - *Techniki malarskie*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa, 1991
10. Owidzki Roman - *Forma w malarstwie*, CBWA, Warszawa 1973
11. Parramon Jose Maria - *Anatomia człowieka*, Wydawnictwo Galaktyka 1998
12. Parramon Jose Maria - *Jak malować akwarelą*, Wydawnictwo Galaktyka 2000
13. Parramon Jose Maria - *Jak malować farbami olejnymi*, Wydawnictwo Galaktyka 1999
14. Parramon Jose Maria - *Jak malować*, Wydawnictwo Galaktyka, 1999.
15. Parramon Jose Maria - *Jak rysować i malować kredkami*, Wydawnictwo Galaktyka 1999
16. Parramon Jose Maria - *Jak rysować portrety*, Wydawnictwo Galaktyka 2000
17. Parramon Jose Maria - *Jak rysować postacie*, Wydawnictwo Galaktyka, 1998
18. Parramon Jose Maria - *Jak rysować w perspektywie*, Wydawnictwo Galaktyka, 2000
19. Parramon Jose Maria - *Jak rysować węglem, sangwiną i kredką*, Wydawnictwo Galaktyka, 1998
20. Parramon Jose Maria - *Jak rysować*, Wydawnictwo Galaktyka 2000
21. Rzepińska Maria - *Historia koloru w dziejach malarstwa europejskiego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1983
22. Simblet Sarah - *Anatomia dla artystów*, Arkady, Warszawa 2010
23. *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, PWN, Warszawa 1997
24. Strzemiński Władysław - *Teoria widzenia*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1974.
25. Ślesiński Władysław - *Techniki malarskie. Spoiwa organiczne*, Arkady, Warszawa, 1984.
26. Teissig Karel - *Techniki rysunku*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1982, Warszawa 2010
27. Zuffi Stefano - *Historia portretu*, Arkady, Warszawa 2001